

Az Evidenzbüro és a magyar határőrizet kapcsolata

Az Evidenzbüro volt az Osztrák-Magyar Monarchia felderítő szervezete, amely a haderő vezérkarának az alárendeltségében működött. Ebből fakadóan a közös ügyek keretében, a haderő kötelékében és a közös védelmi költségekből részesülve végezte tevékenységét.¹

Az Evidenzbüro tehát birodalmi szervezet volt, a kiegyezési törvényben foglaltaknak megfelelően egyértelműen — mint a haderő része — a közös ügyek közé tartozott. Ezzel szemben a határőrizet a két társország belügyét képezte, mivel a közigazgatás kebelében megvalósuló rendvédelem nem tartozott a közös ügyek közé.²

Az Osztrák-Magyar Monarchiában a XIX. század során valósult meg az a folyamat, amely a kontinens nyugati részén már korábban elkezdődött és Karl von CLAUSEWITZ „*Vom Kriege*” (A háborúról) című könyvében kiválóan összefoglalt. Nevezetesen az ipari forradalomnak a hadviselésre kifejtett hatása nyomán megfelelő mennyiségű és minőségű előerőre, illetve haditechnikára és azok színvonalas vezetésére volt szükség az eredményes támadó vagy védelmi harcok megvívásához egyaránt. Karl von CLAUSEWITZ művét a XIX. század utolsó negyedében magyar nyelven is kiadták.³

A határőrizet tekintetében ez azt jelentette, hogy lejárt a többfelhasználású katonai alakulatok alkalmazásának a lehetősége. Többé már nem volt megvalósítható a katonai alakulatok határőrizetbe bevonása oly módon, hogy azok megőrizték hadiképességeiket. A határőrizet érdekében ugyanis ezen alakulatoktól el kellett vonni a nehézfegyverzetüket, mivel az hátráltatta e csapatokat a határőrizeti feladataik eredményes ellátásában. Ugyancsak a határőrizeti teendőik megvalósítása érdekében a határ mentén viszonylag keskeny területsávban apró szervezeti egységekre bontva hosszan elnyújtva kellett a személyi állomány diszlokációját kialakítani. Ezzel pedig a határőrizetbe bevont katonai erő elvesztette harcértékét, a támadó haderő könnyen és gyorsan felszámolhatta.⁴

A hadvezetések — legalább is Európa nyugati felében — a békehatárőrizeti teendőket átadták a rendfenntartás számára. E teendőket általában a pénzügyőrségek, továbbá csendőrségek, illetve ahol voltak vámőrségek valósították meg kiegészítve rendőri alakulatokkal. Európa keleti és déli felében azonban a dualizmus időszakában a haderő csapatai továbbra is részt vettek a határok őrzésében békeidőszakban is.⁵

A dualizmus időszakában tehát a felderítés terén két olyan szervezetsoport együttműködése valósult meg, amelyek helye az Osztrák-Magyar Monarchia állami struktúrájában alapvetően eltérő volt. Azért beszélhetünk szervezetsoportról, mert a magyar határőrizetben nem egy testület vett részt. A magyar határőrizeti modell is többlépcsős fejlődési folyamaton ment keresztül, mire a XX. század tízes éveire elérte a kiforrott formáját. E folyamat csúcán a Magyar Királyság határőrizetében két domináns szervezet működött a határszéli csendőrség **(I.sz. melléklet)** és a Magyar Királyi Határrendőrség. **(II.sz. melléklet)** Mindkét szervezetnek aktív kapcsolata volt az Evidenzbüroval.⁶ **(III.sz. melléklet)**

A kiegyezést követően a magyar határőrizet a Magyar Királyi Pénzügyőrség azon szakaszaiból állt, amelyek működési területe útlevelköteles határvonalával is érintkezett. E pénzügyőr szakaszok látták el az Osztrák-Magyar Monarchia külsői határainak a Magyar Királyság határaival egybeeső határvonalának az őrizetét, azaz a határvonal őrzését. Ez azt jelentette, hogy a határvonalon az illetéktelenek áthaladását kellett megakadályozniuk, illetve elfogniuk.⁷ Ebbe az érvényes útiokmányokkal utazók is beletartoztak, mivel ezen személyek nem akárhol, hanem a határforgalom számára megnyitott határátelőhelyeken — korabeli szóhasználat szerint „határkapuknál” — voltak jogosultak az államhatár átlépésére. A határforgalom szabályozás rendjéből fakadóan azonban a helyi la-kosság egy része a határvonalat nem csak a határkapuk igénybe vételével léphette át. Nevezetesen azok a kettősbirtokosok, akiknek a birtokán haladt át az államhatár a birtokok területén szabadon átjárhattak a határvonalon. Ugyanez vonatkozott az ott munkát végző alkalmazottakra is. Ők a terményeket és a szerszámokat is szabadon vihették át az államhatáron a birtok területén. Igaz ugyan, hogy számukra tilos volt — megfelelő érvényes útiokmány hiányában — a túloldalra a birtok területének az elhagyása, ennek az ellenőrzése azonban gyakorlatilag kivitelezhetetlen volt és sem a külföldi sem pedig a hazai hatóságok e

passzus betartásának az ellenőrzésével nem foglalkoztak.⁸ A határmenti 40 kilométer széles területsávban a lakók ugyanis különösebb nehézség nélkül kishatárforgalmi határátlépési engedélyt kaphattak, amellyel a határ túloldalán ugyancsak 40 kilométer széles sávban mozoghattak. Mivel ehhez az útiokmányhoz szinte mindenki hozzájuthatott, ezért a határon átnyúló birtokokon munkát végző személyeknek a birtok túloldali területre eső részéről való kilépés ellenőrzésének nem lett volna gyakorlati jelentősége.⁹

A Magyar Királyi Pénzügyőrség alapvető szervezeti elemei, a területileg érintett pénzügyőr szakaszok vettek részt a határőrizetben, azaz a testület azon szervezeti egységei, amelyek a pénzügyőri munka színtereit alkották. A határmenti pénzügyőr szakaszok határőrzési feladataikat a pénzügyőri teendők teljesítése mellett valósították meg. A pénzügyőr szakaszok működési területe lefedte az ország teljes területét. Több pénzügyőr szakaszt irányított egy pénzügyőr biztosi kerület. Ezek élén már a pénzügyőri tiszti kar tagjai álltak. A vármegyékben működő pénzügyőri biztosi kerületeket pedig a vármegyénként szervezett pénzügyigazgatóságok irányították. A pénzügyigazgatóság a pénzügyi tárca középszintű komplex irányító szervezeteként működött. A Magyar Királyságban a dualizmus időszakában a pénzügy terén mintegy 16-féle szakhatóság tevékenykedett és nem mindegyik hatóságnak működött minden vármegyében szervezeti egysége. Az adott vármegyében működő pénzügyi szakhatóságok összességét irányították a Magyar Királyi Pénzügyigazgatóságok. Országos szinten azonban a Magyar Királyi Pénzügyminisztérium struktúrájában már valamennyi pénzügyi szakhatóságnak volt szervezeti eleme, amely lényegében az adott hatóság országos parancsnokságának a feladatkörét látta el. Így a Magyar Királyi Pénzügyőrségnek is osztálya volt a Magyar Királyi Pénzügyminisztérium szervezetében.¹⁰ (IV.sz. melléklet)

A kiegyezést követően a Magyar Királyság útlevelköteles — azaz a magyar-román és a magyar-szerb — határszakaszainak az őrzését nem is lehetett volna más rendvédelmi szervezetre bízni, hiszen az érintett országhatárok mentén diszlokáló magyar rendvédelmi testületek közül egyedül a Magyar Királyi Pénzügyőrség személyi állománya rendelkezett egységes egyenruhával és fegyverzettel.¹¹

A határforgalmat azonban nem a pénzügyőrök, hanem a határmenti városoknak a határkapukhoz kikülönített csoportjai ellenőrizték. A határrend felügyeletét az útlevelköteles határszakasszal rendelkező járáások határmenti szolgabírói kirendeltségei valósították meg.¹²

Ez a helyzet azonban jelentősen megváltozott a határszéli csendőrség kialakításával¹³, majd a Magyar Királyi Határrendőrség felállításával.¹⁴

Az Osztrák-Magyar Monarchiában két csendőrség működött, az Osztrák Császárságban a neoabszolutizmus időszakából átvett birodalmi csendőrségnek az osztrák örökös tartományokban diszlokáló alakulatai folytatták tovább a tevékenységüket a kiegyezést követően is, a Magyar Szent Korona alá tartozó területeken pedig az 1881-ben létesített Magyar Királyi Csendőrség.¹⁵ A horvát csendőrség a Magyar Királyi Csendőrséghez tartozott ugyan, azonban autonóm módon működött a horvát Szábor felügyeletével. Emellett pedig külön önálló csendőrséggel rendelkezett még Bosznia-Hercegovina. Mivel Bosznia-Hercegovina nem tartozott sem az Osztrák Császársághoz, sem a Magyar Királysághoz, ezért — mint az Osztrák-Magyar Monarchia két társországnak közös birtokát — a közös pénzügyminiszter irányította a szűk hatáskörrel rendelkező tartományi parlamentre támaszkodva. Ebből a közjogi helyzetből fakadóan pedig a Bosznia-Hercegovina 1878. VII. 29-ei okkupálása nyomán felállított bosnyák csendőrség nem tartozhatott sem az Osztrák Császárság sem pedig a Magyar Királyság csendőrségéhez, hanem önálló csendőr szervezetként működött.¹⁶

A Magyar Királyi Csendőrség szervezetén belül szakszolgálati ág jelleggel működött a határszéli csendőrség, bár e kifejezést a kortársak még nem használták. A határszéli csendőrség lényegében az útlevelköteles határszakaszokkal rendelkező csendőr őrsökből és a határőrizeti szakmai irányítást végző kikülönített törzstisztekből, valamint az érintett csendőr kerületek határőrizeti referenseiből állt. A határszéli csendőrség őrséin szolgálatot teljesítő csendőrök számára a szolgálati teendők teljesítése terén ugyan már léteztek — az ország belsejében szolgálatot ellátó csendőrök számára készült előírások tartalmához viszonyítva — módosítások, azonban a határmenti teendőket ők is a pénzügyőrökhöz hasonlóan, a csendőrségi szolgálati alapfeladataik mellett látták el.¹⁷

A Magyar Királyi Határrendőrség alapfeladatát azonban már kizárólag határőrizeti

teendők ellátása alkotta. E feladatok közül a határforgalom ellenőrzését és a határrend betartását vette át a testület, e teendőket teljesítő korábbi szervezetektől. A határvonal őrzését továbbra is a határszéli csendőrség és az érintett határszakaszok menti pénzügyőr csapatok végezték. A kiegyezést követő évtizedekhez képest gyökeresen megváltozott a magyar határőrizetben a Magyar Királyi Pénzügyőrség súlya és szerepe. A magyar határőrizetben egyértelműen háttérbe szorult továbbá az önkormányzatok szerepe, valamint a polgári fegyveres őrtestületek súlya a katonailag szervezett fegyveres őrtestületekhez képest. Ennek nyomán pedig a pénzügyi tárca meghatározó jellegét a Magyar Királyi Belügyminisztérium vette át.¹⁸

Az Evidenzbüro e helyzetből fakadóan — a határmenti felderítő tevékenység tekintetében — a határszéli csendőrséggel és a Magyar Királyi Határrendőrséggel működött együtt.

A felderítés ugyan valószínűleg egyidős az emberiséggel, azonban e tevékenység gyakorlati kivitelezése jelentős mértékben függött a felderítést megvalósító állam társadalmi, gazdasági, politikai helyzetétől, az államvezetés jellegétől. Így volt ez a dualizmus időszakában is, azzal az eltéréssel, hogy a XIX. században vált általánossá Európa-szerte a békeidőszakban is folyamatosan megvalósításra kerülő felderítés, az államapparátusban e feladatkör ellátására hivatott szervezet működése által.¹⁹

Az Osztrák-Magyar Monarchia felderítő szervezete az Evidenzbüro volt, melyet még a kiegyezés előtt 1850-ben hoztak létre a haderő kötelékében és — hasonlóan az európai nagyhatalmakhoz — a vezérkar alárendeltségében működött.²⁰

Az Evidenzbüro azonban nem csupán nyilvántartó iroda volt (**V.sz. melléklet**), hanem egyben a felderítés és elhárítás fő szervezője és kivitelezője is. Az Evidenzbüro vezetőjének a kinevezéséhez — hasonlóan a vezérkar többi irodája főnökeinek a kinevezéséhez — az uralkodó jóváhagyására is szükség volt.²¹

Az Evidenzbüro fontos szerepet töltött be a haderő és a legfelsőbb vezetés elhatárolásainak a kialakításában. A felderítés eredményeiről azonban rendszeresen tájékoztatták még a haderő magasabb egységparancsnokságait is, illetve a dualista államalakulat érintett szakterületeinek a vezetőit. Ez a tájékoztatás kölcsönös volt, mivel az Evidenzbüro volt az Osztrák-Magyar Monarchia egyetlen felderítő szervezete ugyan, azonban hírszerzést más szervezet is folytatott, mint például a közös külügyi tárca, melynek e feladatkörre szakosodott osztálya is működött a minisztérium struktúráján belül Információs Osztály elnevezéssel. Annak ellenére, hogy a külügy és az Evidenzbüro együttműködése nem mindig volt felhőtlen, az együttműködés végül is megvalósult. Az ügynevezett „Keleti Akadémián” például — ahol az Osztrák-Magyar Monarchia diplomatáinak a felkészítése folyt — a diplomaták számára olyan jellegű katonai ismereteket nyújtó tárgyakat is oktattak, amelyek elősegíthették azt, hogy a leendő diplomaták a siker reményében szűrjék ki az ál- és dezinformációkat jövőző állomáshelyeiken.²²

Az Evidenzbüro által gyűjtött információk döntő többségét azonban nem a társszervezetektől kapta, hanem saját maga gyűjtötte. A felderítő szervezet az információkra alapvetően kétféle módon tett szert. Egyrészt felhasznált minden legális lehetőséget az adatok beszerzésére. Az Evidenzbüro bécsi székházába naponta 70 külföldi újság érkezett, amelyek tartalmának a kiértékelésével értékes információhoz jutottak a nyilvántartó iroda munkatársai.²³

A másik utat a hírszerző hálózatok és ügynökök által megszerezhető információk jelentették. E rendszer elvi alapját az képezte, hogy a várható hadműveleti irányokban kellett felderítést folytatni. A hadműveleti irányokat pedig felosztották — a területi illetékesség elve szerint befejezve a hadtestek között. A hadtest-parancsnokságok vezérkari osztályainak a felügyeletével pedig felderítő főállomásokat működtettek. Ezen felderítő főállomások szervezték — a hadtesteik hadműveleti irányában — a felderítő tevékenységet rezidentúrák kialakítása és működtetése által. Ez azonban nem jelentette azt, hogy az Evidenzbüro — mint a felderítés legfőbb szervezete — közvetlenül ne lett volna jelen a hadműveleti irányokban folyó felderítő tevékenységekben.²⁴ (**VI.sz. melléklet**)

Lehetőség nyílt ugyan arra is, hogy — a Magyar Királyság területén az illetékes tárca egyetértésével — felderítő mellékállomásokat is kialakítsanak, ugyancsak az érintett hadműveleti irányok térségében végzendő hírszerzői munka elősegítése céljából, azonban erre vonatkozó konkrét adatra még nem derült fény a témát feltáró kutatómunka során.

Ebbe a felderítő tevékenységbe kapcsolódtak be a határszéli csendőrség és a Magyar Királyi Határrendőrség magyar-román valamint a magyar szerb határszakaszon szolgálatot teljesítő alakulatainak a személyi állománya. A két határőrizeti testület felderítő tevékenysége titkos volt. Arról csak az abban résztvevők szerezhettek tudomást a rájuk vonatkozó mértékben, mint ahogyan e tevékenység végzését is rejtetten kellett kivitelezni. A határszéli csendőrségnél a kiküldített törzstisztek és az érintett őrsparancsnokok, a határrendőrségnél pedig a kirendeltség vezetők, a kapitánysági hivatalvezetők és a kapitányság vezetők hatáskörébe tartozott a felderítő tevékenységgel a felderítő teendőkkel kapcsolatos teendők intézése.²⁵

A magyar határőrizeti szervek lényegében két szállal kapcsolódtak az Osztrák-Magyar Monarchia felderítő tevékenységéhez. Egyrészt elő kellett segíteniük az általuk őrzött határszakaszokon a személyek és adatok titkos átjuttatását, illetve a túloldalról az ilyen jellegű kísérleteket meg kellett akadályozni. Másrészt a határközeli térségre vonatkozóan fel kellett deríteni — főleg a határvonalra vezető — közlekedési infrastruktúra helyzetét, a híradóhálózatot, illetve a fontosabb műtárgyakat, valamint azokat az épületeket, amelyek jelentős mennyiségű fegyver és katonai felszerelés elhelyezésére alkalmasak voltak. Illetve a határ mentén állomásozó fegyveres szervezetek létszámát szervezeti felépítését, felszereltségét, diszlokációját és parancsnokaiknak minden lehetséges adatait.²⁶

Az információk megszerzése érdekében azok megszerzésére törekvő szervezetnek a határ túloldalán hálózatot kellett kiépíteniük, melynek a tagjaival időnként rejtetten találkoztak. Figyelemmel kellett tovább kísérniük azt is, hogy a túloldali lakosság körében kik vannak olyan helyzetben, hogy információkat gyűjthetnek a felderítés témaköreiben és ezen személyeknek melyek azok a „gyenge pontjai” (pénzszűke, sértődöttség stb.) amelynek a segítségével az informátorok körébe bevonhatóak. Ezzel párhuzamosan pedig a hazai lakosság körében lehetőleg meg kellett akadályozni azt, hogy a túloldali szervezetek hasonló tevékenységet folytathassanak. Lényegében speciális — a határviszonyokra orientált felderítő és elhárító munkát is végeztek a dualizmuskori magyar határőrizeti szervezetek az Osztrák-Magyar Monarchiának a Magyar Királyság határaival egybeeső határszakaszain. Ezt a tevékenységet kiterjedt formában értelmezték, hiszen még a postagalambok, vagy éppen a hegyivezetők stb. számon tartását is e tevékenységi körbe tartozónak tekintették.²⁷

A Magyar Királyi Csendőrség 1912-ben kiadott szolgálati szabályzatát titkos függelékkel is ellátták, amelyben részletekbe menően rögzítették a felderítéssel kapcsolatos teendőket, azok elveit és metódusát.²⁸

Ilyen előzmények nyomán nem volt meglepő az, hogy a magyar belügyi tárca a világháború kitörésekor a civil hatóságok elhárítással kapcsolatos magyarországi teendőinek az irányításával a Magyar Királyi Belügyminisztérium határrendőrségi osztályvezetőjét bízta meg.²⁹

Az Evidenzbüro költségvetése meglehetősen szűkös – volt különösen akkor, ha az orosz szervezetekkel hasonlítjuk össze, mivel akár a varsói, akár az odesszai székhelyű katonai körlet-parancsnokságok felderítő centrumai egyenként is több millió rubeles költségvetéssel rendelkeztek, míg az Evidenzbüro költségvetése csupán néhány 100 000 korona volt. E szűkös anyagi keretek tágítása egyik lehetőségének tartották az evidenzbüro vezetői, ha a felderítés és elhárítás egyes teendőit — amelyek egyáltalán szóba jöhettek — „kiszervezték” a civil hatóságokhoz. A haderő illetékesei már a XIX. század utolsó negyedében készítettek ilyen tartalmú előterjesztést az uralkodó katonai irodája számára.³⁰

Az Osztrák-Magyar Monarchia felderítő szervezetei és a közigazgatási hatóságok együttműködés a háború kitörésekor egyáltalán nem volt újkeletű és megfelelően kidolgozott elméleti alapokkal is rendelkezett, amire a kivételes hatalom időszakában építhettek az illetékeseik. Annak ellenére, hogy a kivételes hatalom megvalósítására az Osztrák Császárságban és a Magyar Királyságban az országgyűlés merőben eltérő jellegű törvényt hozott,³¹ mégis sikerült kiépíteni a felderítők és a polgári hatóságok együttműködését az egész Osztrák-Magyar Monarchiában.³² **(VII.sz. melléklet)**

Kétségtelen azonban, hogy a rendvédelmi testületek és az Evidenzbüro között a legdinamikusabb együttműködés a határőrizet területén valósult meg a Magyar Királyságban. Az is nyilvánvaló, hogy a határőrizeti szervezetek által a határ túloldali térségéről megszerzett információk voltak az estleges fegyveres konfliktus kezdetén a legkonkrétabban hasznosíthatóbbak a védelmi és támadó műveletek alkalmával egyaránt.

Jegyzetek:

- ¹ PILCH: I.köt. 319-329.p.
² 1867/XII.tc.
³ CLAUSEWITZ
⁴ PARÁDI: Nemzeti határőrizetünk polgári szakasza. 141-142.p.
⁵ Loc.cit. 142. ; Idem: A dualista Magyarország határőrizete 1867-1914. 120-128.p.
⁶ Idem: A dualista Magyarország határőrizeti rendszerének kialakulása. 45-50.p.
⁷ Loc.cit. 44-51.p.
⁸ Idem: Határőrizet és kishatárforgalom a dualizmus alatt és a két világháború között. 45-51.p.
⁹ Idem: A magyar határőrizet tere a kiegyezéstől a második világháborúig. 126-136.p.
¹⁰ Idem: *A dualista Magyarország pénzügyi szerveinek határőrizete 1867-1914.* 12-23.p.
¹¹ Idem: *Pénzügyőrség és vámhivatalok a határőrizetben.* 42-46.p.
¹² Idem: A dualista Magyarország határőrizete 1867-1914. op.cit. 104-110.p.
¹³ 50 431/1891. (VII. 1.) BM.r.
¹⁴ 1903/VIII.tc. a határrendőrségről. ; 5 692/1905. (XII.29.) ME.r.
¹⁵ 1881/II.tc. ; 1881/III.tc.
¹⁶ GALÁNTAI: 135-137.p.
¹⁷ PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti feladatai 1891-1914. 59-89.p. ; Idem: *Csendőrség a határőrizetben.* Budapest, 2003, Tipico Design. 186 p. HU-ISBN 963 76 2331 0. /Rendvédelem a határokon a XIX-XX. században, 2./ HU-ISSN —
¹⁸ Idem: A polgári magyar állam első határőrizeti szakszerve a Magyar Királyi Határrendőrség 1906-1914. 545-566.p. ; Idem: *Rendőrség a határőrizetben.*
¹⁹ PILCH: op.cit. I.köt. 16-95.p.
²⁰ SZABÓ: Az Evidenzbüro. Az Osztrák-Magyar Monarchia felderítő szervezete 1850-1919. 130-161.p.
²¹ Loc.cit.
²² Loc.cit.
²³ PILCH: op.cit. I.köt. 319-323.p. ; PARÁDI: Az Evidenzbüro. 51-65.p.
²⁴ PARÁDI: A határszéli csendőrség állambiztonsági feladatai.
²⁵ Idem: Felderítő szolgálat az Osztrák-Magyar Monarchiában. 27-40.p.
²⁶ Idem: A határszéli csendőrség állambiztonsági feladatai.op.cit.
²⁷ Idem: Az Evidenzbüro és a magyar határőrizet. 65-72.p.
²⁸ *Titkos Függelék az „Utasítások a Magyar Királyi Csendőrség számára” című szolgálati könyvhöz.*
²⁹ SZABÓ: Az osztrák-magyar katonai titkosszolgálat tehermentesítése: a kémelhárítás helyi intézményrendszerének és szervezetének kiépítése. 115-123.p.
³⁰ PILCH: op.cit. II.köt. 11.p. , 14.p. , 20.p.
³¹ Az I. világháborút megelőzően Európa-szerte törvényt alkottak az országgyűlések a háborús időszakra vonatkozó kivételes hatalom jellegéről. Az alapvető jogok korlátozásának a módját illetően kétféle megoldás születet. A brit minta szerint a kivételes hatalmat a kormány gyakorolta, a német minta szerint pedig a haderő. Az Osztrák Császárságban a német mintát követték a Magyar Királyságban pedig a bört elképzelést adaptálták. 1912/LXIII.tc.
³² SZABÓ: Az osztrák-magyar katonai titkosszolgálat tehermentesítése: a kémelhárítás helyi intézményrendszerének és szervezetének kiépítése. op.cit.

Jegyzetekben alkalmazott rövidítések:**MONOGRÁFIÁK KISMONOGRÁFIÁK ÉS HASONLÓ JELLEGŰ KÖTETEK**

- CLAUSEWITZ (3.;) — CLAUSEWITZ, Karl von: *Vom Kriege.* [A háborúról.] Ford.: HAZAI Samu. Budapest, 1917², Atheneum. 586 p.
- GALÁNTAI (16.;) — GALÁNTAI József: *A Habsburg-monarchia alkonya. Osztrák-magyar dualizmus 1867-1918.* Budapest, 1985, Kossuth. 387 p. HU-ISBN 963 09 2589 3.
- PILCH (1.,19.;23.;30.;) — PILCH Jenő: *A hírszerzés és kémkedés története.* Budapest, 1936, Franklin. I.köt. 366 p. , II.köt. 402 p. , III.köt.386 p.
- PARÁDI: *A dualista Magyarország pénzügyi szerveinek határőrizete 1867-1914.* (10.;) — PARÁDI József: *A dualista Magyarország pénzügyi szerveinek határőrizete 1867-1914.* Budapest, 1987, Határőrség. 123 p. HU-ISBN —
- PARÁDI: *Pénzügyőrség és vámhivatalok a határőrizetben.* (11.;) — PARÁDI József: *Pénzügyőrség és vámhivatalok a határőrizetben.* Budapest, 2003, Tipico Design. 219 p. HU-ISBN 963 76 2330 2. /Rendvédelem a határokon a XIX-XX. században, 1./ HU-ISSN —
- PARÁDI: *Csendőrség a határőrizetben.* (17.;) — PARÁDI József: *Csendőrség a határőrizetben.* Budapest, 2003, Tipico Design. 186 p. HU-ISBN 963 76 2331 0. /Rendvédelem a határokon a XIX-XX. században, 2./ HU-ISSN —

- PARÁDI: *Rendőrség a határőrizetben.* — PARÁDI József: *Rendőrség a határőrizetben.* Budapest, 2003, Tipico Design. 266 p. HU-ISBN 963 76 2332 9. /Rendvédelem a határokon a XIX-XX. században, 3./ HU-ISSN — (18.;)

TANULMÁNYOK

- PARÁDI: A dualista Magyarország határőrizeti rendszerének kialakulása. — PARÁDI József: A dualista Magyarország határőrizeti rendszerének kialakulása. *Belügyi Szemle*, XXX.évf. (1982) 10.sz. 44-51.p. HU-ISSN 0133-6738. (6.;7.;)
- PARÁDI: A polgári magyar állam első határőrizeti szerve a Magyar Királyi Határrendőrség 1906-1914. — PARÁDI József: A polgári magyar állam első határőrizeti szerve a Magyar Királyi Határrendőrség 1906-1914. *Hadtörténelmi Közlemények*, CI.évf. (1986) 3.sz. 541-570. p. HU-ISSN 0017-6540. (18.;)
- PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti feladatai 1891-1914. — PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti feladatai 1891-1914. *Hadtörténelmi Közlemények*, CIII.évf. (1988) 1.sz. 56-92.p. HU-ISSN 0017-6540. (17.;)
- PARÁDI: Határőrizet és kishatárforgalom a dualizmus alatt és a két világháború között. — PARÁDI József: Határőrizet és kishatárforgalom a dualizmus alatt és a két világháború között. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, X.évf. (2000) 11.sz. 42-53.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1999. április 20-án Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferencia-sorozatnak a „Szabad mozgás a Kárpát-medencében” című XI. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata. (8.;)
- PARÁDI: A határszéli csendőrség állambiztonsági feladatai. — PARÁDI József: A határszéli csendőrség állambiztonsági feladatai. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XI.évf. (2005) 14.sz. 91-94.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata — német nyelven — 2002 februárjában Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett tudományos rendezvénysorozat „A csendőrség Magyarországon” című II. szimpoziumján. A publikált tanulmány az előadás javított bővített és átdolgozott változata. (24.;26.;)
- PARÁDI: A magyar határőrizet tere a kiegyezéstől a második világháborúig. — PARÁDI József: A magyar határőrizet tere a kiegyezéstől a második világháborúig. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XII.évf. (2007) 15.sz. 125-138.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2005. augusztus 27-én a szlovéniai Lendván hangzott el a Hajnal István kör által szervezett tudományos konferencián. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata. (9.;)
- PARÁDI: Nemzeti határőrizetünk polgári szakasza. — PARÁDI József: Nemzeti határőrizetünk polgári szakasza. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIII.évf. (2013) 27-28-29-30.sz. 141-154.p. HU-ISSN 1216-6774. (4.;5.;)
- PARÁDI: Az Evidenzbüro. — PARÁDI József: Az Evidenzbüro. 33-54.p. In BODA József — PARÁDI József — SIMON F. Nándor (szerk.): *A XIX-XX. századi magyar állam nemzetbiztonsági szervezetei.* Budapest, 2013. Nemzetbiztonsági Szakszolgálat. 358 p. HU-ISBN 978 963 08 5856 4. (23.;)
- PARÁDI: Felderítő szolgálat az Osztrák-Magyar Monarchiában. — PARÁDI József: Felderítő szolgálat az Osztrák-Magyar Monarchiában. 27-49.p. In BODA József — PARÁDI József — REGÉNYI Kund Miklós (szerk.): *1872 Felderítő-szolgálati utasítás. Anleitung zum Kundschafsdienste.* Budapest, 2014, Nemzetbiztonsági Szakszolgálat - Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 441 p. HU-ISBN 978 963 89 8284 1. /A magyar rendvédelem-történet hagyatéka, 1./ HU-ISSN 2064-4728. (25.;)

PARÁDI: Az Evidenzbüro és a magyar határőrizet. (27.;) — PARÁDI: Az Evidenzbüro és a magyar határőrizet. *Szakmai Szemle*, XIII.évf. (2015) 1.sz. 65-81.p. HU-ISSN 1785-1181.

SZABÓ: Az Evidenzbureau. Az Osztrák-Magyar Monarchia felderítő szervezete 1850-1919. (20.;21.;22.;) — SZABÓ Szilárd: Az Evidenzbureau. Az Osztrák-Magyar Monarchia felderítő szervezete 1850-1919. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXV.évf. (2015) 43-44-45-46.sz. 127-170.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2016. II. 12-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya és az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának Magyar Állam- és Jegtörténeti Tanszéke által szervezett közbiztonság-történeti tudományos szimpozion-sorozatának a „125 éve lépett be a polgári magyar állam belügyi tárcaja a határőrizetbe” című XVI. szimpozionján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

SZABÓ: Az osztrák-magyar katonai titkosszolgálat tehermentesítése: a kémelhárítás helyi intézményrendszerének és szervezetének kiépítése. (29.;32.;) — SZABÓ Szilárd: Az osztrák-magyar katonai titkosszolgálat tehermentesítése: a kémelhárítás helyi intézményrendszerének és szervezetének kiépítése. 115-132.p. In PARÁDI József et al. (szerk.): *Ünnepi tanulmányok ERNYES Mihály 65. születésnapja tiszteletére*. Budapest, 2016, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 193 p. HU-ISBN 978 615 80 3091 5. /Salutem, 3./ HU-ISSN 2416-2078.

KÉZIRATOK

PARÁDI: *A dualista Magyarország határőrizete 1867-1914*. (5.;12.;) — PARÁDI József: *A dualista Magyarország határőrizete 1867-1914*. Bölcsészdoktori disszertáció (ELTE BTK). Kézirat. Budapest, 1985. 162 p.

SZABÁLYZATOK

Titkos Függelék az „Utasítások a Magyar Királyi Csendőrség számára” című szolgálati könyvhöz. (28.;) — *Titkos Függelék az „Utasítások a Magyar Királyi Csendőrség számára” című szolgálati könyvhöz*. (A hírszerző szolgálat ellátása és a kémkedés megakadályozása.) Budapest, 1912, Magyar Királyi Állami Nyomda. 41 p.

JOGSZABÁLYOK

1867/XII.tc. (2.;) — 1867/XII.tc. a Magyar Korona országai és az Ő Felsege uralkodása alatt álló többi országok között fennforgó közös érdekű viszonyokról, s ezek elintézésének módjáról.

1881/II.tc. (15.;) — 1881/II.tc. a csendőrség legénységi állományának kiegészítéséről.

1881/III.tc. (15.;) — 1881/III.tc. a közbiztonsági szolgálat szervezéséről.

1912/LXIII.tc. (31.;) — 1912/LXIII.tc. a háború esetére szóló kivételes intézkedésekről.

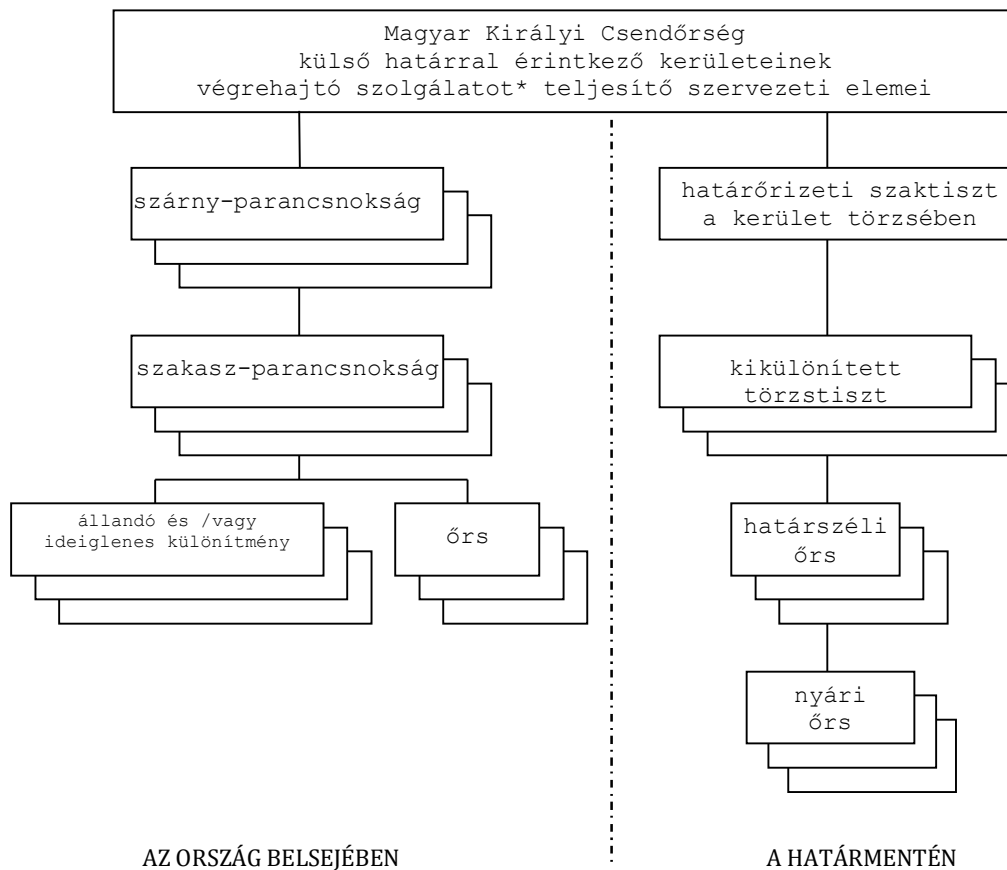
50 431/1891. (VII. 1.) BM.r. (13.;) — 50 431/1891. (VII. 1.) BM.r. a m. kir. belügyministernek 50.431. szám alatt I. Besztercze-Naszód, II. Maros-Torda, III. Csik, IV. Háromszék, V. Brassó, VI. Fogaras, VII. Szeben, VIII. Hunyad és IX. Krassó-Szörény vármegye közönségéhez intézett rendelete, az 1888. évi XIV. törvénycikkkel becikkelyezett magyar-román határegyezmény alapján kiadott határőrizeti utasítás tárgyában. *Magyarországi Rendeletek Tára*, XXV.évf. (1891) I.füzet. 877-902.p.

5 692/1905. (XII.29.) ME.r. (14.;) — 5 692/1905. (XII.29.) ME.r. a határrendőrségről szóló 1903/VIII.tc. életbe léptetéséről. *Magyarországi rendeletek Tára*, XXXIX.évf. (1905) I.füzet. 1455.p.

Mellékletek jegyzéke:

- I.sz. melléklet
Az ország belsejében és a határ mentén szolgálatot teljesítő csendőrség szervezeti felépítése
- II.sz. melléklet
A Magyar Királyi Határrendőrség szervezeti felépítése.
- III.sz. melléklet
A dualizmuskori Magyar Királyság határőrizetét megvalósító szervezetek.
- IV.sz. melléklet
A Magyar Királyi Pénzügyőrség szervezeti felépítése.
- V.sz. melléklet
Az Osztrák-Magyar Monarchia hírszerzési rendszere.
- VI.sz. melléklet.
Az elhárítás szervezete az I. világháború elején.

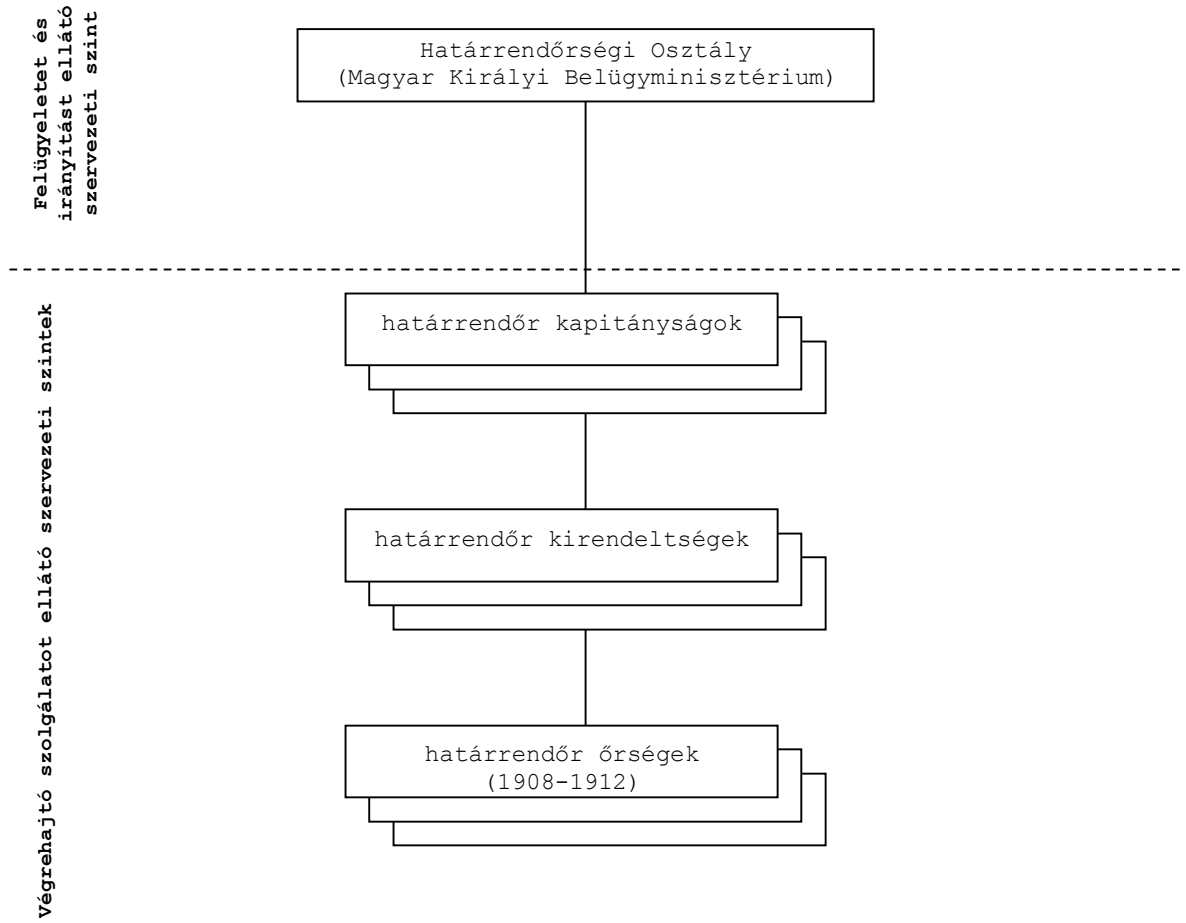
I. sz. melléklet

Az ország belsejében és a határ mentén szolgálatot teljesítő csendőrség szervezeti felépítése

* **Megjegyzés:** A csendőr kerületek működési területtel nem rendelkező úgynevezett pótszárnyal is rendelkeztek, amelyek feladata a személyzeti munka, a kiképzés és a gazdasági ügyek végzése volt.

Forrás ! - PARÁDI József: *A határszéli csendőrség 1891-1914.* Budapest, 1984, Határőrség. 91 p. HU-ISBN —
- PARÁDI József: *Az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar Királyságának határszéli csendőrsége.*
Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis) XII.évf. (2012) 26.sz. 81-104.p. HU-ISSN 1216-6774.

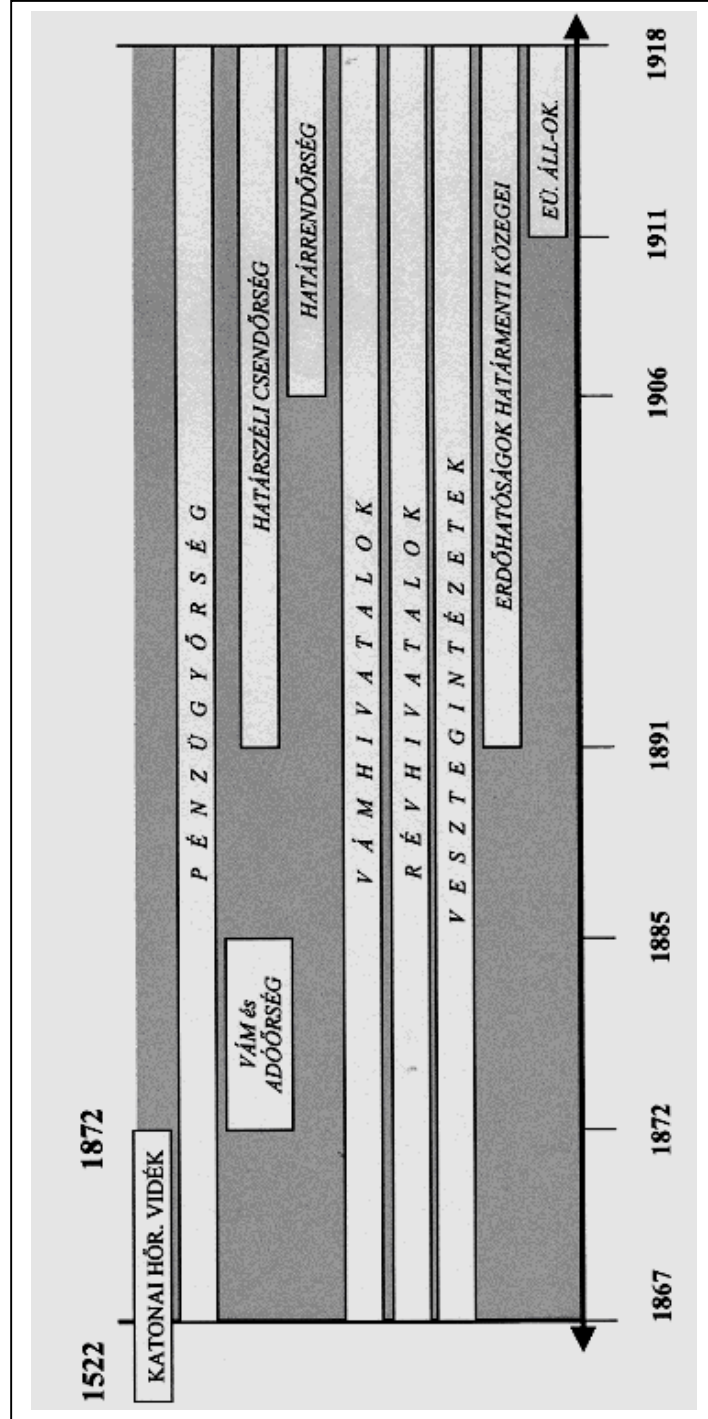
A Magyar Királyi Határrendőrség szervezeti felépítése

Forrás ! PARÁDI József: *Rendőrség a határőrizetben.* 253.p. Budapest, 2003, Tipico Design. 266 p. HU-ISBN 963 76 2332 9. /Rendvédelem a határokon a XIX-XX. században, 3./ HU-ISSN —

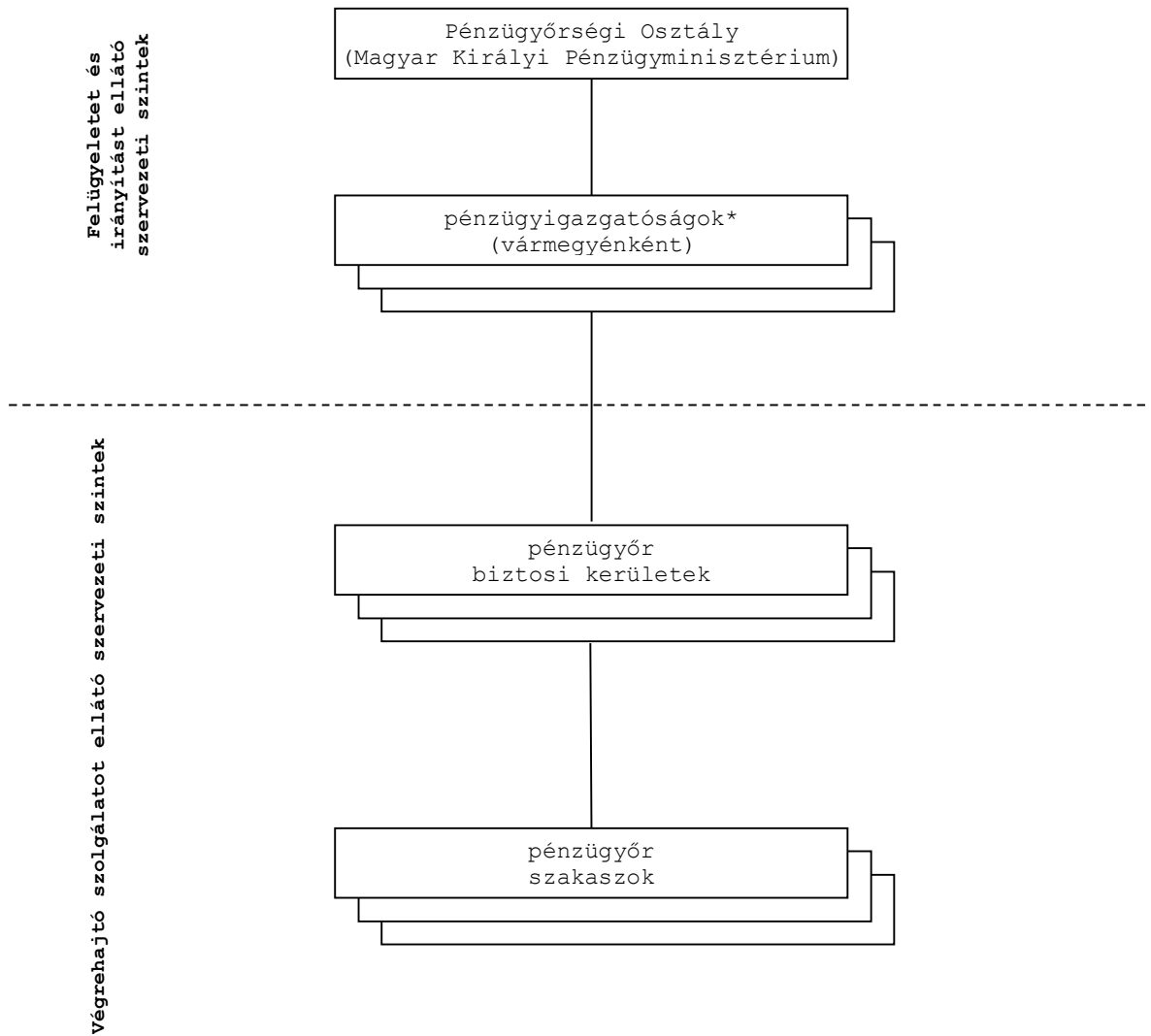
III.sz. melléklet

A dualizmuskori Magyar Királyság határőrizetét megvalósító szervezetek

PARÁDI József: *Rendőrség a határőrizetben.* 251.p. Budapest, 2003, Típico Design. 266 p. HU-ISBN 963 76 2332 9. /Rendvédelem a határokon a XIX-XX. században, 3./ HU-ISSN —

A Magyar Királyi Pénzügyőrség szervezeti felépítése

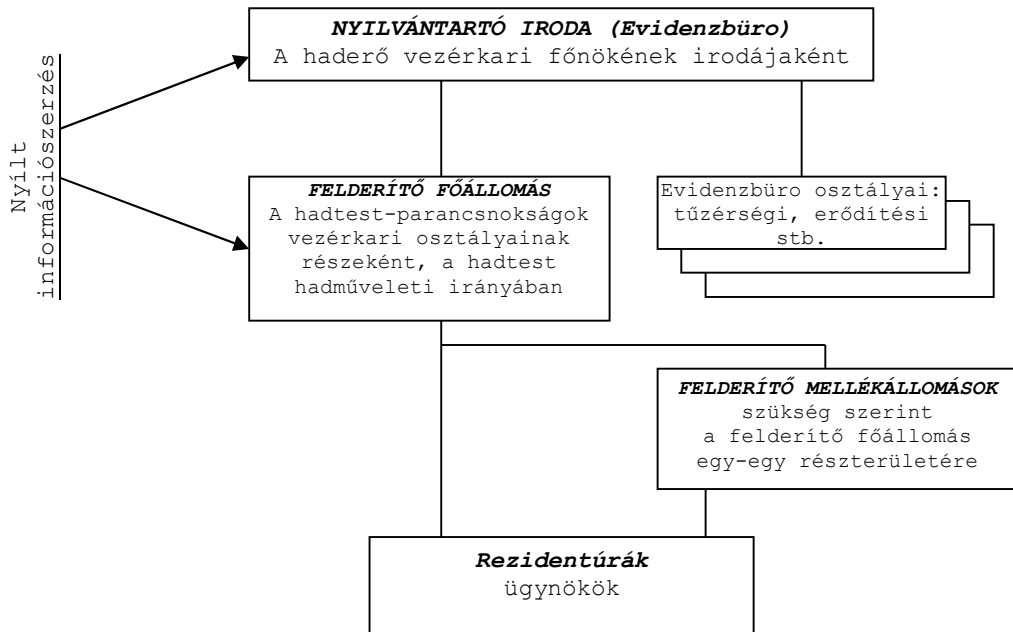

Megjegyzés: * A pénzügyi tárcának az adott vármegyében működő valamennyi szervezetére kiterjedő középfokú vezetési szintje.

Forrás ! PARÁDI József: *Pénzügyőrség és vámhivatalok a határőrizetben*. 212.p. Budapest, 2003, Tipico Design. 219 p. HU-ISBN 963 76 2330 2./Rendvédelem a határokon a XIX-XX. században, 1./ HU-ISSN —

V.sz. melléklet

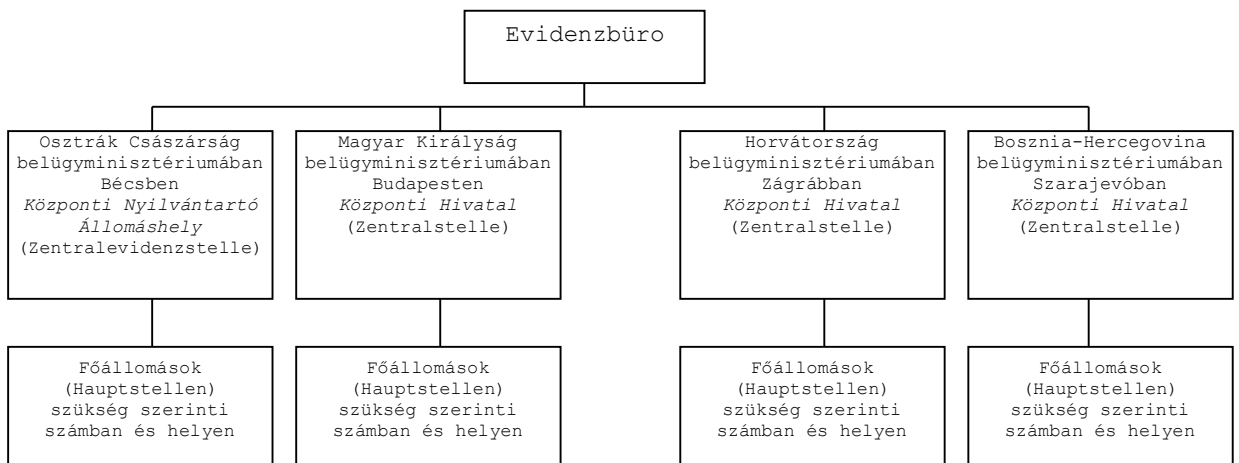
Az Osztrák-Magyar Monarchia hírszerzési rendszere.

Forrás ! PARÁDI József: *Csendőrség a határőrizetben*. Budapest, 2003, Tipico Design. 186 p. HU-ISBN 963 76 2331 0. /Rendvédelem a határokon a XIX-XX. században, 2./ HU-ISSN —

VI.sz. melléklet.

Az elhárítás szervezete az I. világháború elején.

Forrás ! SZABÓ Szilárd: *Az osztrák-magyar katonai titkosszolgálat tehermentesítése: a kémelhárítás helyi intézményrendsze-rének és szervezetének kiépítése*. 115-132.p.